

Středověké klášterní zahrady a rostliny v nich. Role klášterů při introdukci nepůvodních užitkových druhů rostliny ve střední Evropě.

Kolokvium hlína a kamení, 22. ledna 2020, FF UK Praha

Teoretická východiska

Pokud se zabýváme historií užitkových rostlin ve střeoevropském prostoru, chápeme, že středověké klášterní zahrady sehrály v této oblasti klíčovou roli. Kláštery představovaly v období raného středověku centrum vzdělanosti, místo, kde se křesťanská víra pojila s intenzivním studiem literatury, nejen teologické, ale i např. přírodovědné (VLČEK – SOMMER – FOLTÝN 1998). Kláštery byly místem civilizačního pokroku. Na naše území přicházejí jako první benediktini (v rámci misí již v 9. století z území dnešního Německa), kteří kromě nové víry přinášejí vzdělanost, znalost antických autorů, ale také nové technologické postupy, mezi které můžeme řadit i znalosti botanické a zahradnické. A to nejen v teoretické rovině, ale také v ryze praktické, protože práce v klášterních zahradách a sadech byla zároveň běžnou součástí života mnichů. Ti po staletí uchovávali a šířili poznatky o praktickém využití užitkových rostlin, především léčivých, kořeninových druhů, dále druhů ovoce a zeleniny (DICKSON 1996).

Z území ČR nemáme dosud žádné dostupné informace o sortimentu rostlin pěstovaných v prostředí středověkých klášterních zahrad. Sortiment můžeme nepřímo odvozovat z dobových historických pramenů. K těm základním a nejstarším z benediktinského prostředí patří např.: Sanktgallenský plán, spis *De cultura hortorum*, nebo Lorschský lékopis. Dále můžeme přihlédnout k extrapolaci archeobotanických dat z prostředí středověkých klášterních lokalit západní Evropy (CRACKLES 1986). Jejich potenciál je sledován v rámci větších studií (MÄRKLE 2005) na rostlinných makrozbytcích, nebo rostlinných mikrozbytcích. Na základě těchto studií je možné rozlišit taxonomickou strukturu klášterního prostředí a od taxonomické struktury neklášterních sídlišť. Ukazuje se, že pokud chceme přinášet komplexní informace o středověké krajině a zemědělství, je nutné studovat nejen různé druhy osídlení, ale také větší počet míst stejného typu v zájmovém území (HALL 2005). Exaktní data o rostlinách užívaných a pěstovaných v klášterních lokalitách tak přinášejí další cenný aspekt při rekonstrukci života a hospodaření ve středověké krajině.

Příspěvek jako mozaika výsledků dosavadní badatelské práce

V příspěvku se budu věnovat základním historickým pramenům vztahujícím se ke klášterním zahradám: *De cultura hortorum*, Sanktgallenský plán, Lorschský lékopis

Představím problematiku archeobotanického výzkumu klášterních lokalit na příkladu kláštera Plasy, Milevsko a Svaté Pole.

Představím klášterní prostředí jako zdroj zajímavých botanických dat – rostlinné motivy na kamenných reliéfech a hlavicích; symbolika rostlin.

Kláštery na Islandu a jejich archeobotanický a botanický výzkum.

Literatura, zdroje:

CRACKLES, F. E., 1986. Medieval Gardens in Hull: Archaeological Evidence. *Garden History*, **14**(1), pp. 1-5.

PREUSZA, M., KODÝDKOVÁ, K., KOČÁR, P., VANĚČEK, Z., 2015. Exotic Spices in Flux: Archaeobotanical Material from Medieval and Early Modern Sites of the Czech Lands (Czech Republic). *Interdisciplinaria archaeologica*, 6(2), pp. 223–236.

VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D., 1998. Encyklopedie českých klášterů. Praha: Libri.

https://bibliotheca-laureshamensis-digital.de/view/sbbam_mscmed1/0091/image

http://www.stgallplan.org/en/index_plan.html

Autorka:

Jarmila Skružná

působí v Botanické zahradě hl. m. Prahy jako vedoucí oddělení etnobotaniky a prezentace botaniky. Jako kurátorka sbírky užitkových rostlin mírného pásma se dlouhodobě věnuje tématu klášterních zahrad. V rámci doktorského studia na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích se zabývá analýzou rostlinných makrozbytků klášterních sedimentů s cílem objasnit roli klášterního prostředí v procesu introdukce nepůvodních druhů užitkových rostlin ve střední Evropě.
